Predikan i S:t Peters kyrka

Tionde söndagen efter Trefaldighet

Sune Fahlgren, den 21 augusti 2022

Inledning

Samhällsfrågorna är aktuella. Valrörelsen är i full gång. Även i bibeltexterna under denna del av kyrkoåret är samhällsfrågor aktuella – oavsett om det är riksdagsval eller ej. Förra söndagen handlade det om *förvaltarskap*, och den här söndagen om *samhörighet*, ja det är så jag förstår de fromma orden ”nådens gåvor”. I sak handlar det om mångfald och enhet i allt mänskligt liv, alltså den goda samhörigheten.

”Fastän många är vi en enda kropp!” läste Solveig ur Romarbrevet 12, och det påståendet refererar till både kyrka som kropp och samhällskroppen. Det gör även temat ”frihet” och ”medmänniskan” de kommande söndagarna. I dagens predikan kommer jag att fokusera på episteltexten från Romarbrevet och sätta in dess budskap om samhörighet i ett historiskt sammanhang då och nu.

I dagens evangelium från Matteus 18, ”församlingskapitlet”, undervisar Jesus lärjungarna om vad *samhörighet* och *beroende* innebar för deras krets. I den undervisningen finns nyckelord som ”att lösa” och ” att binda”, att ”komma överens”, och att ”77 gånger” förlåta en vän som bara fortsätter att göra orätt.

Hur tillämpades då denna sociala vision bland det första kristna? Jesus lovade ju att alltid vara ”mitt ibland” de sina – oavsett var de är. Vilket genomslag fick Jesus samhörighetsetik i andra samhällen och i andra tider? Kan man förlåta allt? Vad innebär det i praktiken att ”komma överens” när vi är så olika? Finns det bot som löser oss från egoism?

Romarbrevet skrevs av aposteln Paulus i slutet av 50-talet till de kristna i Rom. Brevets sista fem kapitel innehåller ett starkt eko från Jesus ord och handlingar. En radikal samhörighetsetik: *Tillhör vi Gud, tillhör vi varandra.* Andras olikheter, vår sårbarhet, den kulturella mångfalden blir därför för Kristi kyrkan inte ett problem eller ett identitetpolitiskt program – utan det blir en gåva till alla.

Jag brukar inte ge dem som lyssnar till mina predikningar någon hemläxa, men jag föreslår idag att ni går hem och läser Romarbrevet, från kap 12 till slutet, och noterar där kärnfulla meningar om vad god samhörighet i kyrka och samhälle innebär.

Jag ska nu dela med er några sådana meningar som jag fastnade för under min läsning. Hade min mor levt skulle hon ha kunnat broderat bonader med sådana här goda ord. Och min far som satt i kommunfullmäktige hade kanske gjort valaffischer för Centern med följande *maximer*:

- *Tänk på vad som är riktigt för alla människor.*
- *Överträffa varandra i ömsesidig aktning.*
- *Stå inte i skuld till någon, utom i er kärlek till varandra.*
- *Godta varandra, såsom Gud i Kristus godtagit er.*

Hör ni hur Jesusorden till lärjungarna, enligt Matt 18, fördjupades och tillämpades i nya tider och på nya platser! Kyrka och samhälle är enligt denna samhörighetsetik inte uppdelat i dem som tjänar och dem som betjänas. Här förverkligas livet i gemenskap, i ömsesidigt beroende av varandras gåvor och erfarenheter.

Inte lutherdom utan kristendom

I vårt lutherskt präglade Sverige är det många som fortfarande tror att Romarbrevet är en kampskrift för läran om rättfärdiggörelse ”genom tron allena”. Och man menar sig också ha stöd för en uppdelning av världen i ett världsligt och andligt regemente. Men det är att okritiskt överta en tolkning som är präglad av reformatorn Luther och av problem på den tiden med gärningslära och kyrklig maktfullkomlighet. Men Paulus skrev inte detta brev till församlingen i Rom för att befria oss svenskar från medeltida föreställningar. Däremot har läran om rättfärdiggörelsen skapat en individualistisk och juridisk slagsida i protestantisk tradition som nedvärderar kyrkans stora betydelse.

Brevets centrum och huvudärende finns inte de första kapitlens teologiska utläggningar, utan i den radikala vägledning som denna teologi utgör grunden för, och som börjar i kapitel 12. Kapitlet inleds med ett ”därför” för att markera att här kommer ärendet. Paulus vill att församlingen i huvudstaden ska bli en bas för den mission i Spanien som han höll på att förbereda. Han är övertygad om att kyrkan är Kristi kropp genom vilken världen, samhällskroppen, får liv och förvandlas.

De kristna i Rom

De flesta i min generation ser varken den första församlingen i Rom eller den egna församlingen som en bas för mission. Den bild vi har av de kristna i Rom har präglats av den stadens främsta sevärdheter: Katakomberna och Colosseum. Kring dessa turistmål har också jag vävt föreställningar om ständiga förföljelser av de första kristna och deras nattliga möten i katakomberna. Också när jag läst Romarbrevet har de föreställningarna legat i bakhuvudet, och så tycker jag synd om dem i stället för att utmanas av vad om verkligen sades till dem.

Historiskt sett vet vi mycket lite om hur den romerska kyrkan bildades i mitten av första århundradet. De senaste åren har dock arkeologer gjort några upptäckter som ger oss mer kött på benen. I en grävning under basilikan *San Lorenzo in Lucina* i centrala Rom har man funnit spår efter den unga romerska församlingen. Dessa fynd tvingar oss att begrava romantiska och heroiska bilder av församlingens liv i det romerska imperiets hjärta.

En händelse har smittat av sig på vår tolkning av Romarbrevet är den tragiska förföljelsen under kejsare Nero som pågick en kort tid år 64, sju år efter det att församlingen fått Paulus brev. Sommaren år 64 utbröt en brand som skövlade stora delar av Rom och många dog i lågorna. De flesta innevånarna var förvissade om att Nero själv hade anlagt branden för att kunna bygga en ny stad och uppkalla den efter sig själv. För att avvända misstankarna från sig själv, kastade Nero skulden för branden på de kristna. Flera greps och avrättades på de mest groteska sätt. Men resultatet blev att kejsaren väckte allmän sympati med de kristna.

Efter Neros tillslag år 64 var det lugnt ett par generationer. Varför? Svaret har vi nu funnit i ett senare brev från vintern år 112, då Plinus d y, guvernör i Mindre Asien, skrev till kejsare Trajanus och frågade hur han ska möta den växande gruppen kristna. Trajanus svarade att det inte finns några egentliga riktlinjer för sådana processer. Om någon anklagar dem för att vara kristna, skall de straffas. Men, skriver han: *conquirendi non sunt*, alltså ”man skall inte söka upp dem”.

De tre orden är i ett nötskal de romerska kejsarnas huvudlinje mot de kristna under hela denna första tid. Även om det var ett brott att vara kristen, kunde man alltså inte dömas för det om inte en privatperson angav en. Inte heller fanns det någon polis som kunde gripa dem. De kristna var visserligen aldrig helt

accepterade, men sällan behövde de frukta för sina liv. Vid tiden för Romarbrevets tillkomst levde alltså de kristna i en period av yttre lugn.

Det är vid mitten av 200-talet som bilden förändrades. Från den tiden finns hemliga sammankomster i katakomber och grymma avrättningarna på Colosseum. Utgrävningen jag refererade till visar att vid tiden för Romarbrevet hade de kristna stora samlingslokaler mitt i centrala Rom. Paulus skriver alltså till en församling som har öppna lokaler mitt i det hedniska Rom, och det var rikt utrustade lokaler. De kristna var inte älskade av alla, men de behövde inte frukta för sina liv, och de verkar ha haft mycket god ekonomi.

Läget i församlingen

Paulus brev fördjupar arkeologernas bild av församlingen i Rom på den här tiden. Brevet visar att samhörigheten knakade i församlingen, men det var inte på grund av förföljelse. Orsaken var kulturell påverkan. Församlingen utgjordes av en mycket brokig skara. En stor grupp var *judekristna*. De hade bildat församlingen. Dessa medlemmar hade matvanor och andra livsmönster som kännetecknar judar. En annan stor grupp var de *hednakristna* i församlingen. De knöt inte kristen tro till nedärvda traditioner och matregler. De var entusiastiska och betonade extraordinära andliga uttryck såsom tungotal och profetiska budskap.

Samhörigheten i församlingen byggde alltså inte på gemensamma etniska, kulturella eller nationella förutsättningar. Men den kulturella mångfalden, olika teologiska betoningar och föreställningar om en högre andlighet var på väg att splittra församlingen. Paulus hade fått rapporter om detta, men det sänkte inte hans tanke om att församlingen kan bli en lämplig bas för mission i Spanien. Tvärtom, han slår fast att den goda samhörigheten i en församling inte består i att olika kulturer ska försöka stå ut med varandras olikheter. I stället manar

Paulus de judekristna och hednakristna att radikalt ”godta varandra” på motsvarande sätt som Gud i Kristus tagit emot dem. Med andra ord: De personer och grupper som ses som hinder är de allra viktigaste. De omständigheter och de personer de ville slippa är kanske de allra nödvändigaste.

Villkor som vi själva inte valt

Kapitlen 12 till 16 är en enda lång och intensiv uppmaning till *självbesinning*. All vänskap, all djup samhörighet kräver en måttfull syn på sig själv: Tänk inte högre eller lägre om dig själv! Denna maning till självbesinning visar att församlingsliv är att leva tillsammans under villkor vi själva inte valt.

Att bli en bas för mission i Spanien rörde troligen också upp problemen i församlingen. Här ställdes de inför ytterligare en utmaning de inte själva valt. Församlingens storlek, dess centrala läge – och det beroende av varandra som deras sårbara mångfald skapade – gjorde den till en viktig bas för nästa fas i Guds mission att förnya hela skapelsen. En sådan kyrka, bortom individualism och hyperliberalism, ville Paulus också se växa fram i Spanien!

Individualism då och nu

Låt mig avslutningsvis få dela några tankar om samhörighet i kyrka och samhälle idag. Sociologen Zygmunt Bauman konstaterar i boken *Det individualiserade samhället* att ”det finns inte någon frälsning och framtid genom samhället” som social kropp (s. 19). Enligt Bauman har mycket av den politik och de samhälleliga institutioner i väst som lovade att övervinna våra problem, i själva verket kommit att skapa dem.

– Hur kunde det bli så? Varför ger våra politiska partier och program inte de förändringar vi drömmer om? Varför känner sig så många ensamma? Varför ökar segregation och dödskjutningar?

Bauman svarar: Svårigheterna beror yttersta på föreställningen om att människans befrielse och framtid hänger samman med rätten och friheten att *välja själv*. Individualism och konsumism verkar i sig själv vara bärare av det tvång den själv säger sig befria oss ifrån.

Individualismen individualiserar oss förvisso, men den gör oss paradoxalt nog aldrig riktigt till individer, till goda personer eller goda kristna. Snarare förs vi in i ett tillstånd av att alltid känna att ”jag aldrig räcker till”, att ”jag aldrig hinner fram”. Enligt Bauman blir vi alltid någon annan än den vi innerst inne är, trots att det är just det individualismen lovade oss. Individualism och ensamhet är med andra ord inte ett val, utan ett tragiskt öde som delas av många.

Frälsning genom kyrka

Men om individualism, hyperliberalism och konsumtionskultur har underminerat ”frälsning och frihet genom samhället som social gemenskap”, då bör man väl fråga sig om det finns frälsning *genom* kyrkan?

Men den fråga har blivit svår att ställa. Inte minst eftersom vi odlat föreställningen om att man kan vara ”kristen på egen hand”. Och så har vi gjort kyrka till en klubb med tysta överenskommelser, där vi paradoxalt nog tillåts att år ut och år in, låta våra relationer till Gud, till oss själva och till skapelsen sönderfalla gradvis.

Vi ha omedvetet välkomnat individualismens ”trojanska häst” så att vår grund för gemenskap har i praktiken blivit det självupplevda och jakten på bekräftelser. Frälsningen har därför svårt att komma genom kyrkan idag. Vi odlar en kristen kultur som kommit att bli instrumentell på bekostnad av relationell.

Vägvalet vi står inför

Hur skulle S:t Peters församling se ut om insikten om beroendets relationella kraft fick slå rot i oss? Om samhörighetens etik var vår ledstjärna? Vi är ingen idealisk kyrka, i meningen att den inte har brister, fel och återkommande konflikter. Snarare kan dessa komma i dagen just på grund av att vi låter oss bli beroende av varandra, på ett sätt som fördjupar gemenskapen snarare än splittrar den.

I Paulus brev till Romförsamlingen står inte individens växt i fokus, utan i fokus står församlingens uppbyggelse som Kristi närvaro i världen. Paulus är övertygad om att god och dynamisk samhörighet gör den kristna församlingen till en förändringskraft i samhället. Och utifrån samhörighetens etik har en kristen gemenskap inte för avsikt att distansera sig eller fördöma samhället, men den gör individualistiska och hyperliberala sätt att leva mindre intressant.

Teologen Howard Snyder formulerade vårt vägval så här:

”Skillnaden mellan församlingens möjligheter att förändra samhället och att inte göra det är skillnaden mellan två synsätt. *Det ena* är att komma samman som kyrka för att man själv är beroende av Gud och medmänniskor – *det andra* synsättet består av att man är kyrka för att man i själva verket tror och tänker att det bara är *andra* människor som är beroende av Gud och vår hjälp.”

Vad väljer vi? skulle vara ett typiskt frikyrkligt sätt att avsluta predikan.
Men jag gör som aposteln Paulus, jag manar till *besinning* inför villkor vi inte själva valt. Jag längtar efter liv i gemenskap som förvandlar oss och samhället. *Kristi kyrka är den kropp som ger frälsning*. Amen.